

lem trone og alter, der medførte gejstlighedens dominans over universitetet med Frayssinous som almægtig Grand Maître, over julikongedømmets sækulariserende tendens til kirkens fornyede fremstød med loi Falloux i 1849. Men på næsten alle områder smittede den franske sociale »immobilisme« af på institutionerne; det mærkedes, at den radikale tradition fra 1793 var stereotypiseret i samme grad som den liberale fra 1789 og den konservative fra l'ancien régime. Lidt ejendommeligt konkluderer Ponteil (s. 405), at »peut-être faut-il voir là (i opretholdelsen af centraliseringen) la preuve flagrante de sa (Frankrigs) maturité démocratique«. Han deler tilsyneladende ikke Tocquevilles bekymring for, at foreningen af egalitært demokrati og centraliseret administration ville munde ud i en gennemført despotisme og en slavetilværelse for den enkelte borger.

I sin disposition har Ponteil taget ikke den institutionelle kontinuitet, men den konstitutionelle omskiftelighed som sit udgangspunkt, hvilket har givet hans fremstilling et noget abrupt præg, og undertiden, især hvad angår forholdet mellem restaurationstid og julikongedømme, har medført en vis uklarhed. I det hele taget gælder det denne bog, som det gjaldt Pontails bind i serien *Peuples et Civilisations*, »l'éveil des nationalités et le mouvement libéral« (1815-1848), at fremstillingen tynses af en tilfældigt virkende ophobning af detaljer, der, i stedet for at bidrage til at anskueliggøre hovedlinierne i udviklingen, efterlader et indtryk af en manglende evne hos forfatteren til at disponere sit stof. Som fremstilling er Pontails værk således skuffende – ikke mindst når det sammenstilles med Jacques Godechots magistrale fremstilling af revolutions- og napoleontidens institutionshistorie, men dets mange oplysninger og dets meget righoldige register gør det til et nyttigt opslagsværk.

JOHNY LEISNER

DAVID PAUL CROOK: *American Democracy in English Politics 1815-1850*. Oxford, at the Clarendon Press, 1965. xviii + 237 s. 35 sh.

Det har længe været en accepteret kendsgerning, at USA for det engelske venstre i begyndelsen af det 19. århundrede var utopia, og at det amerikanske forbillede af de engelske outsiders blev brugt i deres kampagne imod det bestående politiske og sociale system, medens omvendt den engelske elite betragtede det amerikanske samfundssystem som jacobinsk og egalitært og var fuld af foragt over for de forhenværende koloniers manglende litterære og kulturelle dannelse. I de hidtidige fremstillinger af de anglo-amerikanske relationer, f.eks. hos Frank Thistlethwaite og hos G. D. Lillibridge, har opmærksomheden samlet sig ensidigt om venstrefløjen, hvorved den proamerikanske indstilling hos skikkelser som Hetherington og Cobbett og hos Chartisterne er trådt klart frem.

I sin bog har Crook stillet sig den opgave at nuancere dette billede og anbringe inspirationen fra USA i et rigtigere perspektiv ved også at medinddrage andre grupperes omtale af amerikanske samfundsforhold og af det amerikanske politiske system i sin vurdering. Hans hovedkonklusion bliver, at det ganske vist er rigtigt at fremhæve de kontrasterende vurderinger hos det politiske spektrums højre- og venstrefløj, men at skellet ikke er så skarpt som tidligere antaget

- der er således hos mange whigger, specielt i kredsen omkring Edinburgh Review: Jeffrey, Brougham, Sidney Smith osv., en tydelig tilbøjelighed til at opfatte 1776 som en gentagelse af »the glorious revolution« - og samtidig dokumenterer han ganske klart, at der hos alle politiske grupper er den samme tendens til at abstrahere fra eller bortfortolke distraherende kendsgerninger, der ville stride imod det i deres gruppe hævdede amerikabillede. Under debatten i 1820'erne - f.eks. i debatten mellem Benthams discipel George Grote og den typiske whig Sir James McIntosh, der betragtede Cicero, Bacon og Burke som sine forbilleder - er det således karakteristisk, at venstrefløjen forklarede de positive sider ved den amerikanske samfundsstruktur som den uundgåelige følge af det amerikanske forfatningssystem, der af benthamitterne fremhævedes som et eksempel på i hvert fald en tilnærmelse til de til alle tider og på alle steder gyldige utilitaristiske dogmer, medens de uheldige tendenser i USA skyldtes vanskeligheder af forbigående karakter. Den nye stats beskedne intellektuelle niveau var således en naturlig følge af, at det amerikanske samfund var et nybygger-samfund, der ganske simpelt endnu ikke havde fået opbygget en »leisure class«, der kunne blive den kulturbærende elite, men »give her (USA) a century of ethnological amalgamation - give her another century for unitive development - and then!« Med den samme selvfølge pointerede højrefløjen, at det var visse »propitious circumstances«, der hidtil havde hindret USAs forvandling til et egalitært helvede: når først »the frontier« var forsvundet og de spredte agerbrugskolonier var blevet afløst af industrialiserede storbyer, ville den almindelige valgrets revolutionære konsekvenser også slå igennem i den amerikanske hemisfære.

Denne brug af USA i propagandaen med ringe hensyntagen til de faktiske forhold forklarer, hvorfor 1832 blev udgangspunktet for en omvurdering i gruppernes indstilling. Benthamitterne hørte nu til »the ins«, og deres distancering fra de hjemlige chartister gjorde dem mere reserverede over for »the Jacksonian democracy«, end de havde været i 1820'erne. Det var, efter at benthamitterne var blevet manchesterliberale, ikke længere det politiske, men det økonomiske og det sociale Amerika, der var brugbart i agitationen, med Crooks formulering: »John Stuart Mill's conception of the Republic as the political organization of an essentially middle-class community, not a workingmen's millennium, now had greater appeal«. Dette omslag hos benthamitterne modsvarede af en mere positiv vurdering hos Tories som Croker og Southey, der var kommet til erkendelse af, at det amerikanske politiske system havde mange konservative træk, der kunne danne modvægt imod en ensidig demokratisk udvikling. De konservative angreb på den amerikanske materialisme og latterliggørelsen af USAs forfatning som »the reduction ad absurdum of whiggism« afløstes gradvis af en forsigtig fremhævelse af de mange anglo-amerikanske fællestræk, omend den politiske korruption i de amerikanske storbyer og den landlige konservatismes modvilje imod den moderne maskinindustri fremtrængende stadig gav sig udslag i advarsler imod at kommercialisere England og omskabe det til, hvad Lockhart kaldte »Le peuple Homme d'affaires - i.e. the Joseph Hume nation«.

Denne nye opfattelse af Amerika, der gjorde sig gældende i England efter 1832, fik sin bibel i Tocquevilles »De la démocratie en Amérique«, der blev

oversat til engelsk umiddelbart efter sin fremkomst i 1835, og sin profet i John Stuart Mill, der under påvirkning af Saint-Simon og Owen havde forladt den ortodokse utilitarisme og var blevet optaget af problemet om, hvorledes man kunne imødegå »the formidable array of human weaknesses and passions which would be at work to make a Representative Democracy ... a mere mob-government« og i stedet få etableret det saint-simonistiske meritokrati, der ville lade »the ablest few govern for the many«. Det var kun få radikale benthamitter, der holdt stand imod denne ideologiske frontforandring, der virker som et af historiens mest rendyrkede marxistiske paradigmer, og selv en die-hard radikal som John Roebuck, der polemiserede voldsomt imod John Stuart Mill i 1830-erne, endte med på et af sine sidste vælgermøder efter den amerikanske borgerkrig at formulere sit politiske testamente i disse vendinger: »Beware of trade unions; beware of Ireland; beware of America«.

David Crook giver en meget inspireret gennemgang af USAs betydning som katalysator i den engelske ideologiske udvikling, og han undgår den i sådanne undersøgelser så almindelige faldgrube at gøre sit emne til det centrale i disse årtiers engelske idédebat. Amerika var ret ofte genstand for omtale i de ideologiske hovedtidsskrifter, men kun i rent konkrete tilfælde som f.eks. i diskussionen omkring indførelsen af »the Ballot« kan det siges, at de »amerikanske« argumenter dominerede debatten, og også for den egentlige venstrefløj – som Crook uden egentlig at begrunde det ikke behandler nærmere –, der endnu i 1820'erne havde været en »United States lobby«, gled Amerika i baggrunden, da bl.a. gennem Mill og Tocqueville »the seeds were sown for the later Socialist disillusionment with America in the age of Carnegie and Rockefeller« (s. 203). Men desværre standser Crook sin analyse på dette punkt. Han søger ikke at påvise, hvorledes de forskellige opfattelser af Amerika har påvirket den politiske beslutningstagningsproces, selv om det ville have været en nærliggende opgave f.eks. at analysere virkningerne af Tocquevilles bog, der vel nok ved siden af madame de Staëls »De l'Allemagne« er den politiske samfundsbeskrivelse, der har haft størst betydning for udformningen af det billede, der i andre lande er blevet det fremherskende af et bestemt lands politiske struktur i en given epoke. Derfor bliver Crooks bog nok et særdeles kompetent bidrag til beskrivelsen af en side af den engelske idéhistoriske udvikling i første halvdel af det 19. århundrede, men den er skuffende, når det drejer sig om en belysning af det samspil mellem ideologi og virkelighed, der vel for enhver idéhistoriker må være i centrum for hans interesse.

JOHNY LEISNER

NORMAN GASH: *Reaction and Reconstruction in English Politics 1832-1852*. Oxford, at the Clarendon Press, 1965. xii + 227 s. 30 sh.

Professor Gash, kendt som forfatter af *Mr. Secretary Peel*, 1. bind af, hvad der tegner til at blive den autoritative biografi over den mand, der – både når han var regeringsleder, og når han var oppositionens fører – var engelsk politiks dominerende skikkelse i de første årtier efter valgretsreformen i 1832, har i sine nu publicerede Ford Lectures fra 1964 givet en meget veloplagt impressionistisk